

Током 2023. године није било значајнијих промена у стању људских права у Србији, наводи се у извештају Стејт департамента. Проблеми у вези са људским правима забележени су у кредибилним извештајима о озбиљним проблемима са независношћу правосуђа; озбиљним ограничењима слободе изражавања и штампе, укључујући насиље, претње насиљем и правне случајеве против новинара, затим о озбиљној корупцији у влади, трговини људима и кривичним делима као што су насиље или претње насиљем усмерени на лезбејке, хомосексуалце, бисексуалне, трансродне, квир, интерсексуалне или друге особе из сексуалних мањина, наводи се у извештају.

Влада је предузела кораке да идентификује, истражи, кривично гони и казни званичнике који су наводно починили кршење људских права, како у полицији тако и на другим местима у влади, након јавних навода о злоупотребама, истиче се у извештају. Ипак, многи посматрачи сматрају да су бројни случајеви корупције, друштвеног и породичног насиља, напада на цивилно друштво и других злоупотреба остали непријављени и некажњени, преноси ВОА.

Није било извештаја да су влада или њени представници починили произвољна или незаконита убиства током 2023. године.

Ратни злочини

Наводи се да сје Тужилаштво за ратне злочине истраживало је ратне злочине из сукоба у бившој Југославији и подигло оптужнице. Пред Вишим судом у Београду током године настављен је кривични поступак против осам особа које се терете за ратни злочин против цивилног становништва у Сребреници/Кравици 1995. године.

Регионална сарадња по питању ратних злочина остала је ограничена. У Међународном резидуалном механизму у Хагу није било преосталих предмета који се односе на кључне злочине из сукоба у бившој Југославији.

Невладине организације су оцениле да је правоснажна пресуда Механизма у Хагу у предметима Јовице Станишића и Франка Симатовића доказала да је државни безбедносни апарат Србије учествовао у оснивању, помагању, финансирању и организовању јединица које су починиле злочине током ратова деведесетих година у Хрватској и БиХ. Владини званичници нису јавно коментарисали пресуду, наводи се у извештају.

Државни службеници користили тортуру и друге окрутне поступке кажњавања и злостављања

Није било извештаја о нестанцима од стране или у име државних органа. Када је у питању тортура и други окрутни, нехумани поступци или кажњавања и злостављања, извештај Стејт департамента наводи да иако је то забрањено законом и уставом, било је извештаја да су их државни службеници користили

У првих девет месеци, Сектор унутрашње контроле МУП-а поднео је једну кривичну пријаву против полицијског службеника због основане сумње да је починио кривично дело злостављање и мучење. Од 21. до 30. марта, Комитет Савета Европе за спречавање тортуре и нехуманог или понижавајућег поступања или кажњавања посетио је Србију. Комитет је известио да влада није предузела довољне мере да спречи злостављање од стране полиције.

Београдски центар за људска права је известио да је полиција често испитивала осумњичене без видео или аудио снимака испитивања, а тужиоци често нису налагали форензичке медицинске прегледе жртава злостављања у затворском систему. Када су то урадили, лекарски прегледи су често били недовољни. Центар је констатовао и бројне поступке пред државним тужилаштвом против полицајаца оптужених за употребу силе која је била незаконита, прекомерна или оба нису окончана.

Према наводима центра, судови су се према полицајцима односили благо. Организација је саопштила да тужилаштво и Одељење унутрашње контроле Министарства унутрашњих послова нису успели да идентификују полицајце одговорне за злостављање демонстраната у јулу 2020. године и одложили су поступак како би застарели кривично гоњење. Према неким медијима, одбачене су све кривичне пријаве против полицајаца који су тукли демонстранте на протестима у јулу 2020. године.

Услови у затвору су углавном били адекватни, а затвореници су имали приступ квалитетној храни, води за пиће, канализацији, грејању, вентилацији, осветљењу и медицинској нези. Дошло је до физичког злостављања затвореника од стране полиције и затворског особља, а било је извештаја о томе да полиција није кажњена. Власти су спровеле истраге веродостојних навода о малтретирању. У најмање три случаја, суд је прихватио захтеве за заштиту затвореника који су били забринути за живот или личну безбедност. Независни мониторинг услова у затворима је био дозвољен законом, наводи Стејт департмент.

Устав захтева од полиције да одмах обавести ухапшене о њиховим правима, а власти су генерално поштовале овај захтев. Полиција није могла да испитује осумњичене, а да их не обавести о њиховом праву на цутање и присуство браниоца. Притвореницима је био дозвољен приступ адвокату по свом избору и могли су да добију приступ браниоцу о трошку владе ако су оптужени за кривична дела за која је осуђујућа била запрећена затворска казна од најмање три године и утврђено је да не могу да приуште адвоката, или ако закон је посебно захтевао приступ браниоцу за врсту случаја и околности.

Закон је забранио прекомерно одуговлачење у подношењу званичних пријава против осумњичених и у вођењу истраге. Истраге су често трајале дуже јер нису постојали јасни рокови за окончање истраге нити било какве последице због непоштовања прописаних рокова. Због неефикасних судских процедура, предмети су често трајали дуже да би дошли до суђења.

Правосуђе подложно корупцији и политичком утицају

Независне међународне и домаће невладине организације и надзорна тела известили су да је правосуђе подложно корупцији и политичком утицају. Владини званичници и посланици наставили су да јавно коментаришу истраге, судске поступке или рад појединих судија и тужилаца.

У фебруару Више јавно тужилаштво у Београду извршило је прераспоређивање две тужитељке, Бојане Савовић и Јасмине Пауновић, након хапшења шесторице осумњичених за малверзације у јавној Електропривреди Србије. Многи посматрачи су тврдили да су премештаји били политички мотивисани.

Када је у питању реституција, невладине организације и групе за заступање известили су да је влада направила значајан напредак у решавању захтева из ере Холокауста и за стране држављане.

Када је у питању противправно мешање у приватност, активисти за људска права и невладине организације су критиковали оно што су окарактерисали као недостатак ефективног парламентарног надзора над безбедносним агенцијама, оцењује Стејт департамент.

Превелика улога државе у медијском сектору угрозили слободе

Устав предвиђа слободу изражавања али претње и напади на новинаре, недостатак транспарентности власништва над медијима и превелика улога државе у медијском сектору земље угрозили су ове слободе у неким инстанце. У Извештају „Нације у транзиту“ за 2023. Фридом Хаус означио је земљу као „транзициони или хибридни режим“ и навео континуирани и све већи притисак владе на независне медијске куће и новинаре, као и све већу доминацију и манипулацију медијима од стране државног Телекома Србије. „Цивилно друштво и независни медији у Србији настављају да раде у непријатељској атмосфери у којој су уобичајене кампање клеветања организација или појединаца од стране владиних званичника и провладиних медија“, известила је Фридом

хаус.

Извештај невладине организације Репортери без граница за 2023 „Светски индекс слободе штампе“ процењује „иако Србија има неке од најнапреднијих закона у вези са медијима, са уставом који гарантује слободу изражавања, новинари често раде у рестриктивном окружењу, укључујући самонаметнуту цензуру, подсећа се у извештају Стејт департамента.”

Независни медији су били активни, али делимично ограничени званичном подршком провладиних медија. Зависност медија од владиних прихода од оглашавања била је од велике користи политичким представницима, за које су посматрачи приметили да би могли да искористе то за политичку добит, и отежала опозиционим лидерима, којима је недостајао приступ медијима и финансијама, да дођу до потенцијалних гласача.

Регулаторни орган за електронске медије (РЕМ) продужио је националне дозволе за емитовање на још осам година на четири телевизијске станице чија се уређивачка политика сматра провладином.

Напади на новинаре

Према подацима Независног удружења новинара Србије, у 2022. години било је 137 напада на новинаре, а од јануара до септембра 113 напада. У децембру 2022, Јелена Обућина, истакнута новинарка и водитељка проопозиционог телевизијског канала НоваС, добила је преко Твитера претеће поруке које критикују њено извештавање о председнику, које је у провладиним медијима, укључујући таблоиде и националне програме, приказано као претњу за њега. У априлу је Виши суд у Београду осудио особу која је слала претње на годину дана кућног затвора.

У марту је осуђујућим пресудама завршено поновљено суђење оптуженима за паљење куће новинара Милана Јовановића 2018. Драгољуб Симоновић, бивши председник београдске општине Гроцка и члан владајуће Српске напредне странке (СНС), осуђен је на пет године затвора, Владимир Михаиловић је осуђен на четири године, Игор Новаковић добио три и по године, а Александар Маринковић, као непосредни извршилац, осуђен је на четири и по године, подсећа Стејт департамент.

Удружење новинара Србије, Коалиција за слободу медија и мрежа Сигурни новинари наводе да је полиција током протеста у Београду 24. децембра напала сниматеља Ал Џазире, ударила пендреком новинара Нова.рс и покушала да узме камеру сниматељу новинске агенције Бета.

Они су осудили ове нападе и позвали владу да идентификује и покрене поступак против одговорних. Једна особа је 25. децембра претила, а затим напала новинара Н1 Младена Саватовића током директног преноса протеста у центру Београда. Независно удружење новинара Србије изразило је забринутост да полиција није реаговала иако је била у близини током напада. Полиција је касније ухапсила осумњиченог након што је Више јавно тужилаштво у Београду наложило истрагу о инциденту.

Економски притисак и аутоцензура

Економски притисак је понекад навео медије да практикују аутоцензуру, уздржавајући се од објављивања садржаја који је критичан према влади због страха од узнемиравања владе или економских последица, према представницима медијских удружења.

Представници владе су и даље добијали далеко више медијског извештавања од опозиционих политичара. Закон је налагао једнаку покривеност током периода кампање, али РЕМ је често сматрао да су скупови владиних званичника у стилу кампање званичне активности и стога ван делокруга закона. Опозициони лидери и активисти цивилног друштва тврдили су да РЕМ није ефикасно спроводио свој мандат и да је стално стао на страну владајуће коалиције, обезбеђујући неправедно медијско окружење. Према надзорној организацији Центра за истраживање, транспарентност и одговорност (ЦРТА), већина медија је отворено провадина у свом извештавању.

У мају је Апелациони суд у Београду укинуо пресуду за клевету против истраживачког новинарства КРИК. Министар унутрашњих послова Братислав Гашић поднео је пријаву против КРИК-а након што га је поменуо у извештају о суђењу наводној организованој криминалној групи цитирајући објављене прислушкиване разговоре у којима је један од оптужених помињао Гашићево име у вези са организованим криминалом. Гашићев поступак против КРИК-а један је од 11 покренутих против те куће у претходне две године, пренео је КРИК.

Употреба СЛАПП тужби и даље остаје забринутост

Употреба СЛАПП тужби и даље остаје забринутост. У марту су медији известили да је градоначелник Београда Александар Шапић поднео две одвојене тужбе за клевету против Балканске истраживачке мреже (БИРН) Србија, њеног уредника и других новинара, тврдећи да је њихово извештавање о наводној корупцији у вези са две куће у његовом власништву нарушило његову репутацију и нанело му душевне болове.

И посланик СНС Владимир Ђукановић поднео је тужбу против Вука Цвијића, новинара недељника НИН, због оптужби да му је нанео душевну бол након што је НИН објавио документ у којем се тврди да је Ђукановић нудио мито полицијским инспекторима. Медијске организације су тврдиле да су такве тужбе покушај да се обесхрабри извештавање од јавног интереса, а главни уредник БИРН-а Србија Милорад Ивановић навео је да су тужбе још један пример СЛАПП-а, чији је циљ да застраше новинаре и одврате их од извештавања о појединцима и темама од јавног интереса.

Распрострањена употреба СЛАПП-а имала је за циљ да исцрпи финансијска и психолошка средства мета и охлади критичке ставове на штету учешћа јавности, наводи се у извештају о таквим тужбама у земљи који је објавио члан 19, Центар за људска права Америчке адвокатске коморе. и Независно удружење новинара Србије.

НВО, бот налози, протести...

Невладине организације и њихови запослени добијали су честе претње, често су били на мети напада ускраћивања услуге који имају за циљ да њихове веб странице скину са интернета. Неколико медија је објавило чланке у којима је оптуживало бројне новинаре, активисте невладиних организација и представнике независних институција да су издајници и да покушавају да сруше уставни поредак, истиче се у извештају.

Није било потврђених извештаја да је влада ограничавала или ометала приступ интернету, пратила приватну онлајн комуникацију без одговарајућег законског овлашћења или цензурисала онлајн садржај. Било је извештаја о коришћењу ботова или

тролова. У јулу се на интернету појавила листа са више од 14.000 наводних бот налога СНС-а на друштвеним мрежама, са именима и презименима особа које стоје иза њих и њиховом локацијом.

Ови бот налози били су повезани са државним службеницима широм земље, укључујући наставнике, општинске раднике, начелнике градских служби. Биро за друштвена истраживања и организација „Грађански преокрет“ покренули су иницијативу за доношење закона о антиботовима и позвали СНС да растури своју фабрику ботова. Након објављивања листа, СНС је покренула промотивну кампању са порукама у којима је троловање представљено као чин патриотизма.

Било је неколико случајева у којима власт није дозвољавала јавне протесте или је излагала грађане притисцима, принуди или претњама због њиховог учешћа или неучешћа у јавним демонстрацијама. На пример, влада је спречила пољопривреднике да уђу у Београд да протестују против онога што су сматрали недовољном државном подршком пољопривреди. Недељни протести под називом „Србија против насиља“ одржани су широм земље као одговор на два масовна пуцњава у мају у Београду и Младеновцу.

Влада је генерално дозвољавала да се ови протести одвијају без великих хапшења и без насиља усмереног према демонстрантима. Јавне личности које су подржавале и учествовале у протестима биле су, међутим, на мети и претњама симпатизера власти и СНС. На пример, неколико филмских и позоришних глумаца који су јавно подржали протесте добили су претње, укључујући њихове породице и децу, на друштвеним мрежама. Председник Извршног одбора СНС Дарко Глишић поручио је филмским и позоришним глумцима који су учествовали у протестима да „иду и глуме негде другде“ ако не воле председника Вучића, државу или власт.

Провладини медији дискредитовали су демонстранте и назвали их „насилним наркоманима и алкохоличарима“ који су терорисали грађане блокирајући улице и аутопутеве. Групе цивилног друштва критиковале су изјаве председника Вучића и других владиних званичника које имплицирају да су протести подржани од стране иностранства и „покушај обојене револуције“. Цивилно друштво наводи да су такве изјаве имале за циљ да унизе кредибилитет организатора и обесхрабре подршку протестима.

У медијским извештајима и корисницима друштвених мрежа наводи се да је на особе које

раде у јавним предузећима широм земље вршен притисак да учествују на митингу владе у Београду у мају. Некима је претило отказима ако не учествују. На снимцима на друштвеним мрежама приказано је дељење новца појединцима да би учествовали, а на другим снимцима се појавило обезбеђење владајуће странке које спречава људе да напусте митинг подршке СНС-у у Панчеву.

Влада је сарађивала са Високим комесаром УН за избеглице (УНХЦР) и другим хуманитарним организацијама у пружању заштите и помоћи избеглицама, избеглицама повратницима или тражиоцима азила, као и другим лицима од интереса. Невладине организације су оцениле да већина избеглица у земљи има нерешен правни статус и ограничен приступ важним правним информацијама и бесплатној правној помоћи. Према подацима Комесаријата за избеглице и миграције, у августу је одобрено само шест захтева за азил.

Комитет УН против тортуре затражио је 2022. године од владе да одложи изручење Ецевита Пироглуа, курдског политичара и активисте ухапшеног у Србији 2021. године, чије изручење тражи Турска. Пироглу је затражио азил позивајући се на мучење и политички прогон у Турској, али је Виши суд у Београду пресудио у корист његовог изручења Турској. Апелациони суд у Београду је 30. маја пресудио против те одлук.

Пријављени су случајеви насиља безбедносних снага над тражиоцима азила и избеглицама. На пример, извештаји медија и невладиних организација и снимци указују да су полицајци у априлу физички злостављали мигранте на граничном прелазу Мали Зворник и у прихватном центру у Сомбору.

Влада Србије је наставила да не издаје путне исправе признатим избеглицама или азилантима. У јулу 2022, Европски суд за људска права једногласно је пресудио да је Србија прекршила право на слободу кретања сиријског избеглице тиме што му није издала путну исправу упркос томе што му је одобрено азил.

Влада Србије је у марту обновила привремену заштиту за Украјинце и странце који су имали пребивалиште у Украјини. Влада је до 1. марта одобрила привремену заштиту за 1.214 избеглица из Украјине. Ова привремена заштита требало је да истекне 18. марта 2024. године, у недостатку законске радње да се продужи.

Медијски извештаји указују на то да су Роми и даље најугроженије становништво у земљи.

(ВОА-Н1)